

Велика Британія на початку XIX ст. — у першій половині XIX ст.

На початку XIX ст. Велика Британія стала лідером у світовій політиці, потужним економічним і фінансовим центром, зразком ліберального суспільства.

Завдання

Поміркуйте, чому саме Велика Британія мала найпотужнішу економіку і значний вплив на міжнародні відносини?

На початку XIX ст. завершилося формування Об'єднаного королівства Великої Британії, яке утворилося внаслідок об'єднання Англії з Шотландією (1807 р.) та Ірландією (1808 р.).

Влада короля обмежувалася парламентом. Двопалатний парламент, що складався з **палати лордів**, місця в якій успадковувалися, і **палати громад**, депутати якої обиралися, мав законодавчу владу. Виконавчу владу із королем поділяв уряд (кабінет міністрів), який формувала партія, що перемогла на виборах до палати громад. Лідер цієї партії ставав прем'єр-міністром.

У країні найбільшу популярність мали дві партії — торі (консерватори) та віги (ліберали), які сформувалися наприкінці XVII ст. і відтоді боролися за голоси виборців. Партія торі представляла великих землевласників та верхівки англійського духовенства, партія вігів — фінансово-промислових кіл і пов'язаного з ними нового дворянства.

Тривалий час в країні зберігався високий майновий ценз. Унаслідок цього в 1830 р. з близько 24 млн населення Великої Британії право голосу мали лише 478 тис. чоловіків (жінки права голосу не мали). Існували також так звані «гнилі містечка» (поселення, де залишилося мало жителів), що посилали своїх депутатів до парламенту, і промислові міста (Бірінгем, Манчестер, Лідс тощо), які взагалі не мали депутатських місць.

Протягом 1783-1830 рр. англійський уряд очолювали торі, а в 1830-1841 рр. — віги. З ініціативи торі в 1815 р. парламент прийняв так звані «хлібні закони», за якими заборонялося ввезення зерна до країни, якщо ціна на нього знижувалася. Це погіршило становище більшості пересічного населення, адже від зростання цін на продукти харчування страждали найбідніші.

У 1824-1825 рр. торі скасували заборону на створення робітниками тред-юніонів (професійних спілок). Організація страйків перестала вважатися злочином. Однак робітникам заборонялося чинити тиск на підприємців за допомогою страйків із метою поліпшення умов праці.

Коли до влади прийшли віги, вони провели парламентську реформу 1832 р. За нею «гнилі містечка» позбавлялися 143 депутатських мандатів, які передавалися промисловим містам та густонаселеним сільським районам, Шотландії та Ірландії. Кількість виборців збільшувалася до 814 тис. осіб за рахунок зниження майнового цензу. У 1833 р. віги домоглися прийняття закону про скасування рабства в англійських колоніях. Завдяки муніципальній реформі 1835 р. право участі у виборах до органів місцевого самоврядування отримали всі платники податків.

У 1837 р. королевою Великої Британії стала Вікторія, час правління якої — майже 64 роки, увійшло в історію як «вікторіанська доба». У цей час остаточно сформувалася парламентська двопартійна система. Партію торі від 30-х рр. ХІХ ст. стали називати консервативною, а партію вігів — ліберальною.

У 1841 р. на парламентських виборах перемогли консерватори. Щоб зберегти і збільшити підтримку виборців, вони стали активніше захищати інтереси робітництва. Працю жінок і дітей на шахтах заборонили, обмежили тривалість робочого дня для жінок на фабриках 12 годинами. Британці вітали скасування «хлібних законів» у 1846 р.

Британська колоніальна імперія

Колоніальну політику Великої Британії можна проілюструвати на прикладі голоду 1845-1847 рр. в Ірландії. Через неврожай картоплі від голоду та масових епідемій загинуло близько 1 млн осіб. Уряд виявився нездатним ефективно подолати цю проблему.

Перевага на морі та у озброєннях сприяла зростанню Британської колоніальної імперії. Британія посилила контроль над Канадою. Тривала колонізація Австралії та Нової Зеландії, розпочалося захоплення Південної Африки. Британці намагалися підкорити Афганістан, встановити контроль над Китаєм, Японією та іншими країнами Сходу. На середину ХІХ ст. Велика Британія стала власником найбільшої колоніальної імперії площею понад 11 млн км² із населенням понад 120 млн осіб.

Завдання

Які переваги мала Велика Британія як найбільша колоніальна імперія та які виклики поставали перед країною?

Особливості економічного розвитку Великої Британії

Після завершення Наполеонівських воєн Велику Британію охопила економічна криза. Тисячі демобілізованих стали безробітними. Ускладнювали розвиток економіки спади, пов'язані із перевиробництвом.

У 1830-1840-х рр. країна посіла перше місце в світі за рівнем розвитку промисловості. У 1840 р. тут вироблялося близько 45% усієї світової промислової продукції. Швидко розвивалися текстильна галузь, металургійна й вугільна промисловість. Потреби виробництва і торгівлі зумовили бурхливе будівництво залізниць. Британські товари користувалися попитом закордоном, найбільше експортувалися текстильні вироби й машини.

Усвідомлення того, що економічні досягнення Великої Британії дозволять їй випередити інші країни у світовій торгівлі, і що в інтересах держави не втручатися в розвиток економіки, призвело до виникнення у 20-х рр. XIX ст. руху британських політиків — прибічників фритредерства. Ці погляди стали основою економічної програми лібералів. Усе це сприяло найшвидшому перетворенню в Європі з аграрної на промислову країну. У 1841 р. у слільській місцевості проживало 21% населення Великої Британії. Відповідно зростає політичний вплив представників власників виробництва і фінансових кіл та робітництва.

Останні вимагали подальшого реформування виборчої системи. Рух робітників за впровадження загального виборчого права розгорнувся в 1836 р. й отримав назву чартизм. Чартисти підтримували ідею досягнення важливих змін виключно мирними, законними способами: організацією велелюдних мітингів, підготовкою петицій до парламенту. Тричі — у 1839 р., у 1842 р. і у 1848 р. — чартисти спрямовували до парламенту зібрані підписи на підтримку «Народної хартії», і щоразу парламент відхиляв їх. Після цього розпочався занепад чартизму. Та надалі положення «Народної хартії» все ж були реалізовані урядами лібералів і консерваторів у другій половині XIX ст. Тож саме активність чартистів продемонструвала британському робітництву, як ефективно використовувати масові акції для тиску на владу. Владні кола мусили рахуватися з вимогами, щоб уникати революційних заворушень суспільства.

Завдання

У відкритих джерелах доберіть ілюстрації до тексту конспекту та створіть завдання до них. Чи важко вам виконати таке завдання? Чому?